

NS. OIKEUSTIETEEN MENETELMISTÄ

Esko Riepula

Imarrelltuna siitä, että itse Helsingin yliopiston valtiosääntö- ja kansainvälisen oikeuden varsinainen professori on ehtinyt julkisuudessa ensimmäisenä arvioimaan väitöskirjatutkimukseni tieteellistä merkitystä ja yhteiskunnallista mielenkiintoa (ks. Paavo Kastarin arvostelua *Politiikka* n:o 1/1973), en malta olla jatkamatta keskustelua eräistä kirjan ja arvostelun kosketuskohdista.

Aluksi muutama sana arvostelun yksityiskohdista.

Ensimmäisiä kriittisiä kohtia, joita arvostelusta havaitsin, oli vaatimus perustuslakivaliokunnan yksityisten jäsenten (ennen muuta juristijäsenten) tulkintakäyttäytymisen perusteellisemmasta selvittämisestä. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa asia oli jopa korostuneesti esillä, mutta lähempi tutustuminen tutkimusaineistoon osoitti sekä työekonomisten että asiasyiden puhuvan ryhmäkohtaisen tarkastelun riittävytyden puolesta. Suurella työllä jäsen-

kohtainen selvitys olisi ollut kyllä tehtävissä, muuta sen antamat tulokset olisivat todennäköisesti jääneet peräti laihoiksi. Juristijäsenten tulkintakäyttämistä tutkimuksessa taas seurattiin siltä osin kuin se poikkesi ryhmän muiden jäsenten käyttäytymisestä, ja tulokset siitä esitettiin tutkimuksen sivuilla 324—325.

Vaikka allekirjoittaneelle ei jääkään epäselväksi, mihin arvostelija pyrkii viittauksellaan, jonka mukaan perustuslakivaliokunnan soveltaman asiantuntijamenettelyn vaikutuksen syytä olisi voitu selvittää tutkimalla muiden valiokuntien vastaavaa menettelyä, johtaa vaatimuksen noudattaminen kuitenkin sikäli virheelliseen tutkimusasetelmaan, että perustuslakivaliokunnan käyttäytymistä pyritään selittämään muiden valiokuntien käyttäytymisellä ilman että näillä kahdella ilmiöllä voisi olla edes teoriassa kausaalisuhdetta toistensa kanssa. Ehkä tätä tietä päästään (tuloksia sopivasti tulkiten) siihen arvostelijan tähtäämään lopputulokseen, jonka perusteella perustuslakivaliokunnan tulkintaratkaisut voidaan todeta »vaikeiksi», »juridisiksi» tms, mutta minkäänlaista valaistusta perustuslakivaliokunnan tulkintakäyttämisen syihin emme tätä kautta saa.

Arvostelijan viittaus siihen, että perustuslakivaliokunnan toimintaa perustuslain tulkitsijana olisi voitu »merkittävästi valaista myös vertaamalla puolueiden välistä koheesiota siellä ja eduskunnan muussa toiminnassa, josta tietävästi on tutkimuksia jo ennestäänkin olemassa», on sikäli harhaanjohtava, ettei asiasta ole ennestään olemassa *vertailukelpoisia* tutkimuksia. Ne (lähinnä *Nyholmin*) tutkimukset, joita ryhmäkoheesioista eduskunnassa on tehty, eivät näet kata läheskään niin pitkää aikaväliä kuin oma tutkimukseni, joten mielestäni on viisaampaa olla tuloksia liiemmin vertailematta toisiinsa kuin vertailla niitä kritiikittömästi.

Eräissä yksityiskohdissa arvostelija tuntuu taas tyystin unohtaneen arvosteltavan tutkimuksen teeman ja alan. Niinpä hän ulottaa selvityspyynnöt koskemaan perustuslainsäätämisenjärjestyksen käytäntöön soveltamista kokonaisuudessaan, muiden valiokuntien lausuntopyyntöjen selvittämiseen niiden valmistettavina olevien lainsäädäntöasioiden yhteydessä, jaostojen asettamissyihin muissa valiokunnissa jne. Näillä tutkimusteeman ulkopuolelle jäävillä melko sekundaarisilla lisäselvityksillä olisi tuskin suurtakaan käyttöarvoa edes niitä arvostelijan todennäköisiä pyrkimyksiä ajatellen, joiden tavoitteena on perustuslakivaliokunnan aseman ja organisaation saattaminen epäilyksenalaiseksi perustulakeja soveltavana ja tulkitsevana toimielimenä. Ja tuskinpa ne olisivat olleet omansa valaisemaan asiantuntijoidenkaan erikoislaatuista roolia perustuslakivaliokunnassa, »jonka syyt näyttävät jääneen käsittämättömiksi». Nämä tutkimusteeman ohi ulottuvat ja sen kannalta merkityksettömät lavenusvaatimukset joutuvat outoon valoon myös sovellettaessa käytäntöön sitä arvostelun lopussa esitettyä elämänviisautta, jonka mukaan »rajoituksessa mestari tutaan».

Mutta sitten itse asiaan eli pohtimaan sitä, mitä ovat ne oikeustieteen menetelmät, joihin arvostelija tavan takaa viittaa ja jotka hän niin selvästi erottaa tutkimuksessani käytetyistä käyttäytymistieteellisistä menetelmistä. Mitä siis tällaiset menetelmät ovat, missä niitä sovelletaan ja minkälaista tietoa yhteiskunnasta niiden avulla hankitaan?

Omasta puolestani olen eri yhteyksissä (mm. keskustelun kohteena olevassa tutkimuksessa) korostanut, ettei oikeustieteellä ole eikä voikaan olla mitään yli arkijärjen menevää omaa tieteellistä menetelmäänsä, vaan tieteellisenä toimintana se on täysin riippuvainen yhteiskuntatieteen yleisistä menetelmistä. Arvostelijan esittämän kaltaista vastakkainasettelua oikeus- ja käyttäytymistieteiden kesken emme voi siis pohjimmiltaan lainkaan tehdä. Yhteiskuntatieteen osana ja tieteellisenä toimintana oikeustieteen tehtävänä on ihmisten yhteiskunnallisen käyttäytymisen tutkiminen, selittäminen ja tekeminen ymmärrettäväksi niin suuressa määrin kuin se ylipäätään on yhteiskuntatieteiden kulloisessakin kehitysvaiheessa mahdollista. Tätä tehtävää suorittaessaan oikeustieteen harjoittajalla ei ole mitään omaa menetelmäänsä, vaan hän on — kuten sanottu — täysin riippuvainen yhteiskuntatieteiden yleisistä menetelmistä. Hankittavan tiedon luonne sekä niiden menetelmien kehittyneisyys, joilla tuota tietoa hankitaan, ratkaisevat sen, kuinka pätevää tietoa yhteiskunnasta oikeustieteen harjoittaja pystyy välittämään. Tätä taustaa vasten tuntuu vähintäänkin oudolta se yhteys, jossa arvostelija esittää Goethe-sitaattinsa; tuskin G. sentään ylisti *henkistä* rajoittuneisuutta, jota tutkimusmenetelmien yksipuolinen käyttö ja hallinta aina heijastavat!

Toisin kuin arvostelija päädyn siis siihen, ettei »perustuslakivaliokunnan laintulkinnan tarkastelua» voida tieteellisesti muutoin suorittaakaan kuin käyttäytymistieteellisiä menetelmiä apuna käyttäen. Erillisiä oikeustieteen menetelmiä tällaisen tutkimuksen suorittamiselle ei ole. (Eri asia tietenkin on, jos käyttäytymistieteellisillä menetelmillä tarkoitetaan vain kvantitatiivisia menetelmiä ja oikeustieteen menetelmillä kvalitatiivisia menetelmiä. Silloin tämän tapainen tutkimus on tehtävä tietenkin molempien »tieteiden» menetelmin. Näin alkeellisesta terminologian (väärin)käytämisestä ei arvostelussa liene sentään kysymys.)

Lopuksi muutama sana vielä arvostelijan esittämästä »ideologiakritiikistä». Omasta puolestani luen tutkimukseni ansioksi, ettei siinä ole piiloteltu enempää ideologisia lähtökohtia kuin johtopäätöstenkään ideologista taustaa. Viitaaaminen ideologisten tekijöiden estävään vaikutukseen tieteellisessä toiminnassa on monessa yhteydessä oikein ja paikallaan. Mutta sen yksilöiminen arvosteltavaan tutkimukseen osoittaa arvostelijan taholta vähintään farisealaista menettelyä. Ideologisista siteistä vapaata valtio-oikeudellista tutkimusta ei tässä maassa ole vielä tähän mennessä tehty (ja tuskin tehdään tulevaisuudessaakaan), joten yhden tutkimuksen osoittelu tältä osin perustuu joko sokeuteen tai asiapohjaisen arvostelumahdollisuuden puuttumiseen. Mielek-

kämpää kuin keskustella jonkin tutkimuksen ideologisesta sidonnaisuudesta on keskustella siitä, missä määrin sen avulla on kyetty välittämään uutta ja relevanttia tietoa yhteiskunnasta. Mitä taas Marxiin itseensä tulee, niin eivätköhän sittenkin hänen työssään olleet pysyvää ja arvokasta juuri hänen tutkimuksensa, joskin jälkimaailma lienee oppinut tuntemaan hänet paremmin näihin tutkimuksiin perustuvien yhteiskunnallisten ennusteiden esittäjänä.